

Recenzja

Izabela Wyszowska

Człowiek w podróży.

red. naukowa: Zbigniew Krawczyk, Ewa Lewandowska – Tarasiuk, Jan Wiktor Sienkiewicz
 Wydawnictwo: DRUK TUR
 ALMAMER, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa
 Wydanie: 2009 rok
 ISBN: 978-83-60197-82-0
 Ilość stron: 389
 oprawa: miękka

Problematyka podróży aktualnie jest szczególnie eksploatowana przez badaczy rozmaitych dziedzin nauki. Podróżowanie bowiem, w XXI wieku osiąga swe apogeum w dziejach ludzkości. Współczesny świat stwarza możliwości, potrzebę ale i konieczność podróżowania. Jedną z prężnych uczelni w Polsce podejmujących w swych badaniach zagadnienia podróży i turystyki jest Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie. Publikacja Człowiek w podróży jest już trzecią z kolei, którą wydaje ten sam zespół redakcyjny. Stanowi efekt i zamknięcie pierwszego etapu wspólnych badań przeprowadzonych w Katedrze Nauk Społecznych ALMAMER Wyższej Szkoły Ekonomicznej wraz z grupą naukowców brytyjskich i polskich z Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie. Pierwszy tom Turystyka jako dialog kultur powstał w 2005 roku, a już w 2007 następny – Bariery kulturowe w turystyce.

Na książkę Człowiek w podróży składają się artykuły zarówno autorów polskich jak i zagranicznych. Począwszy od badaczy z WSE w Warszawie i PU na Obczyźnie dyskusję podjęli też przedstawiciele nauki z Oxfordu, Dortmundu, Katowic, Łodzi, Tarnowa, Lublina, Poznania i Rzeszowa. Swe rozważania mogli zaprezentować na konferencji naukowej w maju 2009 roku.

Publikację podzielono na trzy części: „Antropologia podróży”, „Podróże ludzi sztuki, nauki i polityki” oraz „Motywy, rodzaje i funkcje podróży”.

W części pierwszej „Antropologia podróży” zamieszczono dziewięć referatów. Otwiera ją tekst Zbigniewa Krawczyka „Wzory osobowe ludzi podróży”, w którym autor dokonuje systematyzacji i typologii osobowości ludzi podróży. Zestawia następujące ich typy: indywidualistę i kolektywistę, turystę masowego i ekstremalnego, turystę eksperymentującego i egzystencjalnego. Ponadto autor snuje refleksje nad wzorami podróżnika zaprezentowanymi przez Zygmunta Baumana: spacerowiczem, włóczęgą, turystą i graczem. Janusz Dobieszewski natomiast swe rozważania koncentruje wokół teologii podróży i filozofii wędrówki odnosząc się do teorii wspomnianego Z. Baumana oraz MacCannella. Równie filozoficzny charakter ma artykuł Marka Kazimierczaka „W poszukiwaniu autentyczności turystyki kulturowej”. Autor konkluduje: „Projekt turystyki kulturowej, nakierowany na realizację autentyczności w formie i stopniu, jaki wydaje się możliwy, polegałby w gruncie rzeczy na przywracaniu pierwotnego, głębszego sensu zapomnianej już sztuce podróżowania. Turystyka, która przybliżyła jej uczestników do

ponadczasowej wartości piękna zawartego w środowisku przyrodniczym i kulturowym, w najwyższym stopniu zasługuje na miano turystyki kulturowej”. Aspekt turystyki jako przerwy w continuum życia jednostki, jako doświadczenia zbudowanego na sytuacji przejścia był przedmiotem analiz Jakuba Mosza w referacie „Doświadczenie turystyczne z perspektywy obrzędu przejścia”. Samorealizację jako motyw podróżowania podjął natomiast Wojciech J. Cynarski, odnosząc się do przedmiotu swych wieloletnich badań dotyczących sztuk walki. Autor w turystyce związanej ze sztukami walki upatruje drogi do samodoskonalenia. „W turystyce sztuk walki drogi postępu przenikają się z fizycznymi trasami podróży, co poniekąd przypomina wyjazdy pielgrzymkowe lub misyjne”. Blanka Brzozowska zastanawia się natomiast nad modą jako atrakcją turystyczną, Joanna Femniak analizuje doświadczenie turystyczne w kontekście koncepcji podmiotu w nauce. Eschatologiczny wymiar podróży podejmują: Leszek Makówka i Maciej Jońca rozpatrując w kontekście sztuki podróż w świat wewnętrzny człowieka oraz śmierć rozumianą jako kres drogi.

Część drugą tworzy grupa sześciu artykułów podejmujących tematykę podróży ludzi nauki, sztuki i polityki. Zaprezentowane zostały tutaj dzieje podróży i twórczości – pisarza Aleksandra Grina (Nina Taylor-Terlecka), fascynujące wędrówki do magicznych miejsc i ich wpływ na twórczość m.in. Mickiewicza czy Chopina (Ewa Lewandowska-Tarasiuk). Twórczość Ryszarda Demela – witrażysty, zaprezentował Jan Wiktor Sienkiewicz, ukazując jego artystyczną podróż życia, której uwieńczeniem była realizacja witraży w katedrze w Padwie. Dokonania polskiego architekta Jana Sasa Zubrzyckiego przybliży referat Piotra Drewniaka, który tak podsumowuje swego bohatera: „Cechą charakterystyczną tak bardzo twórczej osobowości Jana Zubrzyckiego jest jego niezwykła aktywność, wyrażająca się w niemal ciągłym podróżowaniu”. Przedostatni artykuł tej części: Reginy Żarczyńskiej-Rowińskiej „Podróże Markiza de Custine’a”, nakreśla biografię francuskiego arystokraty, pisarza i podróżnika, którego dewizą było „Widzieć, aby wiedzieć” i motywacją do wyjazdów i poznawania świata w kontekście zdobycia wiedzy o egzystencji innych narodów. Pisał: „Gdyby mi uniemożliwiono zwiedzanie świata, byłbym jak uczonec, któremu odebrano klucz od jego biblioteki”. Zasłynął publikacją relacji z podróży do Rosji. Ostatni referat „Ulotna pamięć o bułgarskich polonikach” Lecha Jaczynowskiego i Bożydara Sławowa przedstawia uwarunkowania towarzyszące wyprawom Polaków na teren Bułgarii. Do egzemplifikacji problemu wybrano cztery fakty historyczne, które pozostawiły najwięcej polskich śladów na ziemiach bułgarskich są to: wyprawa krzyżowa Władysława III Jagiellończyka (Warneńczyka) zakończona jego śmiercią w bitwie z Turkami pod Warną (mauzoleum i muzeum poświęcone temu wydarzeniu jest szczególną atrakcją turystyczną). Drugim wątkiem polsko-bułgarskim jest emigracja popowstaniowa w XIX wieku. Na teren Bułgarii uciekła bowiem część powstańców listopadowych i styczniowych. Znaczącą postacią, która wyrosła na tym gruncie był powieściopisarz i patriota Michał Czajkowski, który po przyjęciu islamu przybrał imię Mahmed Sadyk-pasza. W miejscowości Sliwen ufundowano płytę poświęconą jego pamięci. Kolejnym istotnym momentem była wojna rosyjsko-turecka (1877-1878), w której udział wzięli także i Polacy, wnosząc znaczący wkład w wyzwolenie Bułgarii. W 1928 roku natomiast ufundowano szpital „Bratnia Polska” w Czirpan, jako wyraz pomocy polskiej dla Bułgarii po tragicznym trzęsieniu ziemi, które tam miało miejsce.

Trzecia część monografii „Motywy, rodzaje i funkcje podróży” składa się z dziesięciu tekstów. Janusz Merski i Justyna Kościelnik rozważają poznawczy wymiar podróżowania. Halina Taborska zadaje sobie pytanie „czy w samym procesie podróżowania, w miejscach dla podróżującego nieodzownych, takich jak metro, lotnisko, stacja kolejowa czy autobusowa, [...] – powinna mu towarzyszyć sztuka, a jeśli tak – to jaka?”. Franciszek Midura przedstawia podróże jako źródło poznania zabytków ukazując jak Polacy, w minionych wiekach, postrzegali rodzime dziedzictwo kulturowe, co i jak pisali na temat poznawanych, podczas wyjazdów, zabytków, jakie obiekty zwiedzali najczęściej i czym kierowali się w wyborze określonych miejsc, wreszcie jak fakty historyczne wpływały na wybory odwiedzanych

zakątków kraju. Historyczny charakter ma także artykuł Jana Pawła Piotrowskiego zajmującego się ciekawym zagadnieniem – rad i ostrzeżeń dla podróżujących, których przekazywanie miało ułatwić i umilić podejmowane wyjazdy zarówno w przeszłości jak i współcześnie. Odmienny od pozostałych temat uchodźców politycznych w kontekście udzielenia im pomocy psychosocjalnej podjęła Barbara Korczak, konstatując wyraziła nadzieję, że „[...]ucieczka ze swego kraju stanie się dla wielu cudzoziemców podróżą do bezpiecznego, wymarzonego celu”. Zygmunt Jaworski poprzez swą publikację apeluje natomiast o wprowadzenie niezwykle znaczącej, w jego przekonaniu, problematyki - „kultury zdrowotnej” do programów nauczania na kierunku turystyka i rekreacja, bowiem zapobieganie i informowanie o istniejących zagrożeniach zdrowia i życia człowieka w podróży oraz możliwościach im zapobiegania jest niezwykle ważkim zagadnieniem w turystyce. Obszerny tekst Stanisława Piekarskiego skupia uwagę na ekstremalnych podróżach konnych podejmowanych w dziejach, ponieważ, jak wiadomo, koń był przez wieki skutecznym środkiem szybkiego przemieszczania się i niekiedy też głównym towarzyszem najrozmaitszych podróży.

Armin Mikos von Rohrscheidt pojmuje podróż jako wyraz dynamizmu życia i czynnik osobistego rozwoju bowiem podróże nie tylko poszerzają horyzonty ale kształtują osobowość, charakter człowieka, uczą aktywnej postawy wobec życia, otwarcia na ludzi, mobilizują do pracy nad samodoskonaleniem, generalnie mówiąc mogą mieć charakter twórczy. Kreowanie szlaków kulturowych lub podążanie nimi daje okazję do głębszych refleksji, mobilizuje do pogłębiania wiedzy itd. Autor dokonuje przeglądu, pod kątem swych rozważań, rodzajów szlaków turystycznych. Ogólnie omawia walory wybranych typów szlaków kulturowych w tym historycznych, biograficznych, literackich. A następnie skupia się na prezentacji konkretnych szlaków w odniesieniu do ich wątków edukacyjnych i refleksyjnych (Europejski Szlak Kultury Wikingów, Szlak Piastowski, Szlak Fryderyka Chopina, Szlak Via Sacra, Szlak Kultury Przemysłowej w Zagłębiu Ruhry, Szlak Naftowy, Drogi do Lutry, Szlak Szekspira, Trasa Dydaktyczna „Szubieniczne Wzgórze” w Becovie nad Teplou, Polski Szlak Kulturowy Fortec i Umocnień – propozycja. Na zakończenie autor wyraża potrzebę uwzględniania aspektów edukacji i refleksji w tworzeniu oferty szlaków turystyczno-kulturowych w aspekcie dążenia turystów do samorealizacji dzięki turystyce.

Ostatni referat Agnieszki Hoppe prezentuje wnioski z prasowego sondażu przeprowadzonego przez „Gazetę Wyborczą” dotyczących turystycznych fascynacji Polaków.

Omawiana monografia przedstawia problematykę podróży i funkcjonującego w niej człowieka w bardzo szerokim wymiarze. Część artykułów ma charakter zdecydowanie ogólny (zwłaszcza zawartych w części pierwszej), część natomiast ściśle monograficzny. Dla zainteresowanych tą problematyką jest niewątpliwie cenną pozycją, jako kolejny krok w rozpoznaniu tego obszaru badawczego. Publikacja umożliwia też czytelnikowi zorientowanie się w środowisku polskich i zagranicznych badaczy, zajmujących się problematyką turystyki i podróżowania. Objętość i poziom merytoryczny zamieszczonych opracowań jest zróżnicowany. Niestety jakość opublikowanych na końcu zdjęć pozostawia wiele do życzenia.

Jednakże w moim przekonaniu, książka warta jest niewątpliwie polecenia czytelnikom, także jako lektura obowiązkowa dla studentów turystyki i rekreacji. Wśród tak zróżnicowanych i interesujących tematów każdy zainteresowany szeroko rozumianym podróżowaniem znajdzie coś dla siebie lub zainspiruje się na tyle by dołączyć do grupy badawczej.